

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวของเกษตรกร และศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการผลิตข้าวของเกษตรกรในตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ มีรายละเอียด 3 ส่วนหลักดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1: บริบทการผลิตข้าวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2: วิธีการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวของเกษตรกรในตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3: ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการจัดการความรู้การผลิตข้าวของเกษตรกร ตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตอนที่ 1: บริบทการผลิตข้าวของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่

1.1 เพศ

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 83.58 และเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 16.42 เนื่องจากในตำบลนี้นิยมให้ครอบครัวที่มีลูกเพศชายทำนามากกว่าลูกเพศหญิงเพราะมีความแข็งแรงของร่างกายและให้เพศหญิงในครอบครัวเดียวกันทำอาชีพรับจ้างแทน ส่วนครอบครัวที่ไม่มีลูกเพศชายก็จะให้ลูกที่เป็นลูกเพศหญิงทำนา (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 เพศ

n = 134

เพศ	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	112	83.58
หญิง	22	16.42
รวม	134	100.0

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.2 อายุ

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวจำนวนมีอายุระหว่าง 46-57 ปี ร้อยละ 39.66 รองลงมา มีอายุระหว่าง 58-66 ปี ร้อยละ 33.58 อายุระหว่าง 34-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.66 และอายุระหว่าง 22-33 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.21 สาเหตุที่เกษตรกรในช่วงอายุระหว่าง 46-57 ปี และ 58-66 ปี มีการปลูกข้าวเยอะกว่านั้นเนื่องจากในอดีตการศึกษา การคมนาคม เทคโนโลยียังไม่เจริญ ทำให้เกษตรกรเลือกที่จะทำอาชีพปลูกข้าวมากกว่าการเข้าไปทำงานหรือเรียนหนังสือในชุมชนเมือง อีกทั้งรายได้ในครัวเรือนมีรายได้น้อยทำให้ไม่สามารถเรียนหนังสือในระดับที่สูงได้ ส่วนเกษตรกรในช่วงอายุระหว่าง 22-33 ปี และ 34-45 ปี มีการปลูกข้าวน้อยกว่านั้นเนื่องจากบ้านเมืองและเทคโนโลยีเจริญขึ้น มีช่องทางในการประกอบอาชีพมากขึ้น มีการเปิดโอกาสในการเรียนหนังสือในระดับสูงมากขึ้นทำให้เกษตรกรในการปลูกข้าวลดลง (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 อายุ

n= 134

อายุ (ปี)	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
22-33	11	8.21
34-45	25	18.66
46-57	53	39.66
58-66	45	33.58
รวม	134	100.0

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อายุต่ำสุด 22 ปี อายุเฉลี่ย 44.13
อายุสูงสุด 66 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.501
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

1.3 สถานภาพสมรส

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 73.14 รองลงมาคือมีสถานภาพโสดร้อยละ 14.18 และหย่าร้างหรือหม้าย ร้อยละ 12.68 สาเหตุที่เกษตรกรสถานภาพสมรสปลูกข้าวมากกว่าสถานภาพโสดและหย่าร้างนั้นเนื่องจากเกษตรกรสถานภาพสมรสจะอยู่และใช้ชีวิตครอบครัวด้วยกันในชุมชน ช่วยกันทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงครอบครัว ต่างจากเกษตรกรสถานภาพโสดและหย่าร้างหรือหม้ายจะใช้ชีวิตอยู่แบบอิสระ ส่วนมากจะไปประกอบอาชีพรับจ้างมากกว่าเพราะว่าไม่มีครอบครัวที่ช่วยในการปลูกข้าว (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 สถานภาพสมรส

n= 134

สถานภาพสมรส	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โสด	19	14.18
สมรส	98	73.14
หย่าร้างหรือหม้าย	17	12.68
รวม	134	100.0

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.4 ระดับการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 76.87 รองลงมาคือไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 19.40 และจบชั้นมัธยมศึกษา ร้อยละ 3.73 สาเหตุที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมากกว่าครึ่งหนึ่งจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาเนื่องจากในอดีตแต่ละชุมชนในตำบลเมืองแก้วมีโรงเรียนที่มีระดับการศึกษาสูงสุดแค่ระดับชั้นประถมศึกษา ทำให้เกษตรกรส่วนมากจบการศึกษามาก็จะประกอบอาชีพเกษตรกรปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 ระดับการศึกษา

n= 134

ระดับการศึกษา	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	26	19.40
จบชั้นประถมศึกษา	103	76.87
จบชั้นมัธยมศึกษา	5	3.73
จบปริญญาตรี	0	0
รวม	134	100.0

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 3 คน คิดเป็นร้อยละ 58.21 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 26.12 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 11.94 และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.73 สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน มากกว่า 3 คนนั้น เนื่องจากจะได้ให้สมาชิกในครัวเรือนช่วยกันทำการเกษตรเพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

n= 134

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	5	3.73
2	16	11.94
3	35	26.12
มากกว่า 3	78	58.21
รวม	134	100.0

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.6 ประสบการณ์ในการปลูกข้าว

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีประสบการณ์ในการปลูกข้าวเป็นระยะเวลา 21-30 ปี ร้อยละ 68.66 มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวเป็นระยะเวลา 31-40 ปี ร้อยละ 17.16 มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวเป็นระยะเวลา 11-20 ปี ร้อยละ 9.70 และระยะเวลา 1-10 ปี ร้อยละ 4.48 สาเหตุที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวเป็นระยะเวลา 21-30 ปีและ 31-40 ปีนั้น เนื่องจากอดีตเมื่อเกษตรกรที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้วจะประกอบอาชีพทางการเกษตรทันทีส่วนเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวเป็นระยะเวลา 1-10 ปี และ 11-20 ปี จะเลือกประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้น เช่น รับจ้างทั่วไป โรงงานอุตสาหกรรม ค้าขาย หรือเลือกที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 ประสบการณ์ในการปลูกข้าว

n= 134

ประสบการณ์ในการปลูกข้าว (ปี)	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1-10	6	4.48
11-20	13	9.70
21-30	92	68.66
31-40	23	17.16
รวม	134	100.0

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

1.7 ลักษณะการถือครองที่นา

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวหนึ่งในสามเช่าแปลงนาเพื่อทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 47.76 ปลูกข้าวบนที่ดินของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 20.90 ปลูกข้าวบนที่ดินของตนเองบางส่วนและเช่าอีกบางส่วน คิดเป็นร้อยละ 17.17 และปลูกข้าวบนที่ดินของตนเองบางส่วนและเข้าไปทำประโยชน์ได้โดยไม่ต้องเช่าบางส่วน คิดเป็นร้อยละ 14.17 สาเหตุที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่เช่าที่นาเพื่อทำการเกษตรเนื่องจากในอดีตเกษตรกรส่วนใหญ่มีฐานะยากจนจึงต้องเช่าที่นาของเศรษฐีโดยจ่ายค่าเช่าโดยการจ่ายเป็นผลผลิตที่ได้บางส่วนให้กับเจ้าของที่นาและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนเกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเองนั้นจะมีพื้นที่ค่อนข้างน้อยจึงทำให้ต้องเช่าบางส่วน (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 ลักษณะการถือครองที่นา

n= 134

ลักษณะการถือครองที่นา (ไร่)	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ที่นาของตนเอง	28	20.90
เช่าที่	64	47.76
ที่นาของตนเองและเช่าอีกบางส่วน	23	17.17
ที่นาของตนเองและเข้าไปทำประโยชน์ได้โดยไม่ต้องเช่าบางส่วน	19	14.17
รวม	134	100.0

1.8 ลักษณะแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตร

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวทั้งหมดใช้น้ำในการเกษตรจากชลประทาน คิดเป็นร้อยละ 100 เนื่องจากพื้นที่ในตำบลเหมืองแก้วอยู่ในเขตชลประทานสามารถใช้น้ำในการเกษตรได้ตลอดทั้งปี ทำให้เกษตรกรเลือกที่จะใช้น้ำจากชลประทานในการทำการเกษตร

1.9 จำนวนแรงงานในครัวเรือน

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 50.75 รองลงมา มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนจำนวนมากกว่า 3 คน คิดเป็นร้อยละ 34.33 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนจำนวน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 11.19 และมีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.73 สาเหตุที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนจำนวน 3 คนและมากกว่า 3 คนนั้น เนื่องจากเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกข้าวมากทำให้ต้องมีแรงงานในครัวเรือนมากขึ้นเพื่อที่จะช่วยกันในการทำกรเกษตร ส่วนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1 คน และ 2 คนนั้น มีพื้นที่ปลูกข้าวน้อย (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 จำนวนแรงงานในครัวเรือน

n= 134

จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน)	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	5	3.73
2	15	11.19
3	68	50.75
มากกว่า 3	46	34.33
รวม	134	100.0

1.10 จำนวนแรงงานที่จ้าง

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีจำนวนแรงงานที่จ้างมากกว่า 3 คน คิดเป็นร้อยละ 58.21 รองลงมา มีจำนวนแรงงานที่จ้างจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 24.63 มีจำนวนแรงงานที่จ้างจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 14.18 และมีจำนวนแรงงานที่จ้าง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.98 สาเหตุที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานที่จ้างมากกว่า 3 คน และ 3 คนนั้น เนื่องจากเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกข้าวมากทำให้ต้องจ้างแรงงานมากขึ้นเพื่อที่จะช่วยกันในการทำการเกษตร ส่วนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีจำนวนแรงงานที่จ้าง 1 คน และ 2 คนนั้น มีพื้นที่ปลูกข้าวน้อย จึงไม่จำเป็นต้องจ้างแรงงานในจำนวนมาก (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 จำนวนแรงงานที่จ้าง

n= 134

จำนวนแรงงานที่จ้าง (คน)	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	4	2.98
2	19	14.18
3	33	24.63
มากกว่า 3	78	58.21
รวม	134	100.0

1.11 ผลผลิตจากการปลูกข้าว

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีผลผลิตในการปลูกข้าวพันธุ์สันป่าตอง 1 มากที่สุดจำนวน 449-617 กิโลกรัม/ไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.86 รองลงมา มีผลผลิตในการปลูกข้าวพันธุ์สันป่าตอง 1 จำนวน 787-950 กิโลกรัม/ไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.12 รองลงมา มีผลผลิตในการปลูกข้าวพันธุ์สันป่าตอง 1 จำนวน 618-786 กิโลกรัม/ไร่ คิดเป็นร้อยละ 25.38 และมีผลผลิตในการปลูกข้าวพันธุ์สันป่าตอง 1 จำนวน 280-448 กิโลกรัม/ไร่ คิดเป็นร้อยละ 21.64 สาเหตุเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสันป่าตอง 1 ส่วนใหญ่ที่ได้ผลผลิต 618 - 950 กิโลกรัม/ไร่ เป็นเกษตรกรที่ได้รับการฝึกอบรมและนำมาปฏิบัติในการผลิตข้าว รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ส่วนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสันป่าตอง 1 ที่ได้ผลผลิต 280 - 617 กิโลกรัม/ไร่ เป็นเกษตรกรที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมและไม่ได้นำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการผลิตข้าว (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10 ผลผลิตการปลูกข้าวพันธุ์สันป่าตอง 1 n= 134

ผลผลิต (กิโลกรัม)	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
280-448	29	21.64
449-617	36	26.86
618-786	34	25.38
787-950	35	26.12
รวม	134	100.0
ต่ำสุด 280 กิโลกรัม/ไร่	ผลผลิตเฉลี่ย 792.134 กิโลกรัม/ไร่	
สูงสุด 950 กิโลกรัม/ไร่	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.142	

1.12 รายได้จากการปลูกข้าวพันธุ์สันป่าตอง 1

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกจากกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีรายได้มากกว่า 90,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 61.19 รองลงมามีรายได้ 50,001-70,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 17.16 รองลงมา มีรายได้ 70,001-90,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 12.67 และรายได้น้อยสุดมีรายได้ต่ำกว่า 50,000 บาทคิดเป็น ร้อยละ 8.96 สาเหตุที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 90,000 บาท เนื่องจากเกษตรกร กลุ่มนี้มีพื้นที่ในการปลูกข้าวมากทำให้มีรายได้มาก ส่วนเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำกว่า 50,000 – 90,000 บาท มีพื้นที่ในการปลูกข้าวน้อย (ตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.11 รายได้จากการปลูกข้าวพันธุ์สันป่าตอง 1

n= 134

รายได้ (บาท)	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่าและเท่ากับ 50,000	12	8.96
50,001-70,000	23	17.16
70,001-90,000	17	12.67
มากกว่า 90,000	82	61.19
รวม	134	100.0
รายได้ต่ำสุด	47,000 บาท/ครั้ง	รายได้เฉลี่ย 53082.75 บาท/ครั้ง
รายได้สูงสุด	110,000 บาท/ครั้ง	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 17271.431

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ตอนที่ 2: วิธีการจัดการความรู้ด้านการผลิตข้าวของเกษตรกรในตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

การสร้างความรู้เรื่องการผลิตข้าวของเกษตรกร เป็นการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่แล้วในอดีต มาทดลองปฏิบัติลองผิดลองถูกวิธีการผลิตข้าวต่างๆจนได้ขั้นตอนการผลิตข้าวที่เกษตรกรยอมรับและนำความรู้จากบรรพบุรุษและเพื่อนบ้านของเกษตรกรและความรู้จากการฝึกอบรมถ่ายทอดจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลมาประยุกต์ใช้จนเกิดขั้นตอนการผลิตข้าวของเกษตรกรในปัจจุบัน

2.1 กระบวนการสร้างความรู้

2.1.1) ขั้นตอนการผลิตข้าวในตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนการผลิตข้าวของเกษตรกรในตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ มีดังนี้

1) ระยะเวลาปลูก (เตรียมเมล็ด)

เกษตรกรนำเมล็ดข้าวใส่กระสอบแช่น้ำ 48 ชั่วโมงปฏิบัติร้อยละ 75

เกษตรกรนำขึ้นมาจากการแช่น้ำ แลวางในที่ที่อากาศถ่ายเทสะดวก เอาผ้าคลุมทิ้งไว้ 3 วัน

ปฏิบัติร้อยละ 89

2) ระยะเวลาปลูก (เตรียมแปลงกล้า)

เกษตรกรไถพรวน ดองน้ำ 3-4 วันแล้วปล่อยน้ำทิ้งปฏิบัติร้อยละ 90

เกษตรกรทำแปลงแล้วนำเมล็ดข้าวที่งอกหว่านลงไปปฏิบัติร้อยละ 100

3) ระยะเวลาปลูก (เตรียมแปลงนาข้าว)

เกษตรกรไถกลบ ชั้นที่ 1 ทิ้งไว้ 7 วันปฏิบัติร้อยละ 85

เกษตรกรไถพรวนทิ้งไว้ 3 วัน ปฏิบัติร้อยละ 90

4) การปลูก (แปลงต้นกล้า)

เกษตรกรนำน้ำออกจากแปลงกล้าก่อนหว่านปฏิบัติร้อยละ 100

เกษตรกรหว่านกล้าโดยทิ้งไว้ 3 วัน เมื่อกำลังออกจึงน้ำเข้า ปฏิบัติร้อยละ 100

ต้นกล้าอายุ 10 วัน ใส่ปุ๋ยยูเรีย+ชีวภาพปฏิบัติร้อยละ 90

เมื่อกกล้าอายุ 30 วัน จึงถอนปลูกปฏิบัติร้อยละ 62

5) การปลูก (แปลงนาข้าว)

เกษตรกรปลูกข้าวได้ 7 วัน ให้หว่านยาคุมหญ้าปฏิบัติร้อยละ 76

หลังจากหว่านยาคุมหญ้า ให้รักษาระดับน้ำในแปลงนาข้าว 7 วันปฏิบัติร้อยละ 55

อายุข้าว 15 วัน ใส่ปุ๋ยยูเรีย+ชีวภาพปฏิบัติร้อยละ 25

อายุข้าว 30 วัน ใส่ปุ๋ยยูเรีย+ชีวภาพปฏิบัติร้อยละ 35

อายุข้าว 45 วัน ใส่ปุ๋ยยูเรีย+ชีวภาพปฏิบัติร้อยละ 15

อายุข้าว 60 วัน ใส่ปุ๋ยยูเรีย+ 16-20-0ปฏิบัติร้อยละ 45

6) การปลูก (ตอนตั้งท้อง)

ตอนใส่ปุ๋ยให้มีระดับที่น้อย ปฏิบัติร้อยละ 68

เมื่อใส่ปุ๋ยได้ 3-4 วัน จึงเพิ่มระดับน้ำปฏิบัติร้อยละ 54

7) การดูแลรักษา

เกษตรกรตัดหญ้าเดือนละ 1 ครั้ง ปฏิบัติร้อยละ 65

เกษตรกรฉีดยามาหญ้า ปฏิบัติร้อยละ 0

8) การเก็บเกี่ยว

เกษตรกรเก็บเกี่ยวโดยใช้รถเกี่ยว ปฏิบัติร้อยละ 100

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

2.2 กระบวนการแสวงหาความรู้

2.2.1) ช่องทางการแสวงหาความรู้

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีช่องทางการแสวงหาความรู้ทางการเกษตรจากโทรทัศน์ เอกสารต่างๆ แผ่นพับ โปสเตอร์และวิทยุ คิดเป็นร้อยละ 72.39 68.66 และ53.77 ตามลำดับ เนื่องจากช่วงเย็นหลังจากเลิกงานจากการปลูกข้าวแล้วเกษตรกรได้ใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมดังกล่าว ส่วนที่มีช่องทางการแสวงหาความรู้ทางการเกษตรจากเพื่อนบ้าน นักส่งเสริมการเกษตร หนังสือพิมพ์ นิตยสาร/วารสารจำนวนน้อยคิดเป็นร้อยละ 35.82 27.61 23.13 14.18 ตามลำดับเนื่องจากเกษตรกรไม่มีการพูดคุยกับเพื่อนบ้านในเรื่องการปลูกข้าวส่วนนักส่งเสริมการเกษตรก็ไม่ให้ความสนใจกับชุมชนเท่าที่ควรและในชุมชนที่ไม่มีหนังสือพิมพ์ นิตยสาร/วารสารมาให้บริการ ส่วนนักส่งเสริมการเกษตรก็ไม่ให้ความสนใจกับชุมชนเท่าที่ควร (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12 ช่องทางการแสวงหาความรู้ทางการเกษตร

n= 134

ช่องทางการแสวงหาความรู้ทางการเกษตร	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
วิทยุ	72	53.73
โทรทัศน์	97	72.39
หนังสือพิมพ์	31	23.13
นิตยสาร/วารสาร	19	14.18
เพื่อนบ้าน	48	35.82
เอกสารต่างๆ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์	92	68.66
นักส่งเสริมการเกษตร	37	27.61

หมายเหตุ: ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 134 คน

2.3 กระบวนการปรับใช้ความรู้

2.3.1) การนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ในระดับมากจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 41.67 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ในระดับปานกลางจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 47.91 และเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ในระดับน้อยจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10.42 โดยเกษตรกรที่สามารถนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ได้มากและปานกลางนั้นจะเป็นเกษตรกรที่สนใจ กระตือรือร้นในการอบรม เป็นแบบอย่างของเกษตรกรต้นแบบของแต่ละชุมชน ส่วนเกษตรกรที่นำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ได้น้อยนั้นเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ค่อยสนใจในการประยุกต์ใช้ความรู้หรือมีความสนใจค่อนข้างน้อยเพราะยังยึดติดกับความเชื่อในอดีตอยู่ (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 การนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์

n= 48

การนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มาก	20	41.67
ปานกลาง	23	47.91
น้อย	5	10.42
ไม่ได้เลย	-	-
รวม	48	100.0

2.3.2) การปรับใช้ความรู้และภูมิปัญญาในอดีต

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 38.06 ได้เลิกใช้ความรู้และภูมิปัญญาการปลูกข้าวในอดีต อย่างไรก็ตาม พบว่าเกษตรกรตัวอย่างถึงร้อยละ 61.94 ยังคงปรับใช้ความรู้และภูมิปัญญาในอดีต ซึ่งยังสามารถใช้ได้ในเรื่องใจและบริบทของการผลิตข้าวในปัจจุบัน อาทิเช่น การปล่อยเปิดไล่ทุ่ง การปล่อยนกปากห่างหากินตามธรรมชาติ การปลูกตะไคร้หอมตามคันนา การใช้น้ำหมักชีวภาพในการไล่แมลงศัตรูพืช การนำเมล็ดข้าวแช่น้ำ การหว่านยาคุมหญ้า การใช้ปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น (ตารางที่ 4.14)

ตารางที่ 4.14 การปรับใช้ความรู้และภูมิปัญญาในอดีต

n= 134

การปรับใช้ความรู้และภูมิปัญญาในอดีต	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เลิกใช้ความรู้และภูมิปัญญาในอดีต	51	38.06
ใช้ความรู้และภูมิปัญญาในอดีต	83	61.94
รวม	134	100.0

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

2.3.3) การใช้ปุ๋ยคอกปุ๋ยอินทรีย์

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีการใช้ปุ๋ยคอกปุ๋ยอินทรีย์ คิดเป็นร้อยละ 40.30 และเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ไม่มีการใช้ปุ๋ยคอกปุ๋ยอินทรีย์คิดเป็นร้อยละ 59.70 สาเหตุที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ไม่มีการใช้ปุ๋ยคอกปุ๋ยอินทรีย์มากกว่าครึ่งหนึ่งของเกษตรกรในตำบล เหมือนกันนั้นเนื่องจากปุ๋ยคอกปุ๋ยอินทรีย์มีราคาแพงและหายากในฤดูฝน อีกทั้งยังมีความเชื่อของเกษตรกรที่กลัวดินจะเค็มส่วนเกษตรกรที่มีการใช้ปุ๋ยคอกปุ๋ยอินทรีย์นั้น ได้มีสัปดาห์เลี้ยงเป็นของตัวเองที่สามารถนำมูลมาทำเป็นปุ๋ยได้และยังได้ใช้ความรู้ที่ได้รับการอบรมมาใช้ในการทำปุ๋ยอินทรีย์ในการทดลองปฏิบัติในแปลงข้าวของตัวเองและเห็นผลดีที่ดี (ตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.15 การใช้ปุ๋ยคอกปุ๋ยอินทรีย์

n= 134

การใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยอินทรีย์	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยอินทรีย์	54	40.30
ไม่ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยอินทรีย์	80	59.70
รวม	134	100.0

2.3.4) การปรับใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการปรับใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการผลิตข้าวในตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

1) เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการปล่อยเปิดไล่ทุ่งร้อยละ 71 เนื่องจากมีเปิดเลี้ยงเองและเพื่อนบ้านก็เลี้ยงเปิดในการประกอบอาชีพ ซึ่งเปิดจะไปกินหอยเชอรี่ ปลาแล้วถ่ายมูลลงในแปลงข้าว กลายเป็นปุ๋ยให้กับต้นข้าว ส่วนเกษตรกรที่ไม่มีการปล่อยเปิดไล่ทุ่งร้อยละ 29 เชื่อว่าเปิดจะไปทำลายต้นข้าวทำให้แปลงข้าวเสียหาย (ตารางที่ 4.16)

2) เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการปล่อยนกปากห่างหากินตามธรรมชาติร้อยละ 80 เนื่องจากนกปากห่างจะไปกินหอยเชอรี่ในแปลงข้าวและไล่คนที่มาหากินเมล็ดข้าว ส่วนเกษตรกรที่ไม่ปล่อยนกปากห่างหากินตามธรรมชาติร้อยละ 20 เชื่อว่านกปากห่างจะเหยียบต้นข้าวทำให้ต้นข้าวเสียหาย (ตารางที่ 4.16)

3) เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการปลูกตะไคร้หอมตามคันนาร้อยละ 25 เนื่องจากตะไคร้หอมจะดูดซับสารเคมีที่ลอยมาตามอากาศจากแปลงการเกษตรที่ใช้สารเคมีเพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อแปลงข้าวของเกษตรกร ส่วนเกษตรกรที่ไม่มีการปลูกตะไคร้หอมตามคันนาร้อยละ 75 เนื่องจากบริเวณคันนาของเกษตรกรมีพื้นที่น้อยไม่เหมาะสมต่อการปลูกตะไคร้หอม (ตารางที่ 4.16)

4) เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการใช้น้ำหมักชีวภาพในการไล่แมลงศัตรูพืชร้อยละ 28 เนื่องจากปราศจากสารเคมีที่เป็นอันตรายและปลอดภัยต่อตัวเกษตรกร ส่วนเกษตรกรที่ไม่มีการใช้น้ำหมักชีวภาพในการไล่แมลงศัตรูพืชร้อยละ 72 เนื่องจากไม่มีเวลาในการทำน้ำหมักชีวภาพ ต้องใช้เวลาในการฉีดพ่นบ่อยกว่าการใช้สารเคมีทำให้เสียเวลาในการปฏิบัติงานและขั้นตอนในการทำยุ่งยากเกินไป (ตารางที่ 4.16)

ตารางที่ 4.16 การปรับใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน

n= 134

ประเด็น	ร้อยละ	
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
1. การปล่อยเปิดไล่ทุ่ง	71	29
2. การปล่อยนกปากห่างหากินตามธรรมชาติ	80	20
3. การปลูกตะไคร้หอมตามคันนา	25	75
4. การใช้น้ำหมักชีวภาพในการไล่แมลงศัตรูพืช	28	72

2.4 กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลเหมืองแก้ว และการสังเกตกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอย่างมีส่วนร่วมพบว่าเกษตรกรนั้นมีกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้โดยมีการสนทนา พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในช่วงเย็นหลังเสร็จสิ้นภาระกิจต่างๆในชีวิตประจำวัน เช่น การไปซื้อของที่ตลาด จ้างจ่ายใช้สอยที่ร้านค้าสะดวกซื้อ งานเลี้ยงสังสรรค์ภายในหมู่บ้าน งานวัด งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ การประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่างๆที่กล่าวมานี้เกษตรกรจะมีการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการผลิตข้าว แต่เกษตรกรยังไม่รู้ว่าข้อมูลของแต่ละบุคคลเป็นยังไง สามารถเชื่อถือได้มากแค่ไหน ถึงแม้ว่าจะมีการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการผลิตข้าวเกิดขึ้นนั้น ข้อมูลที่ได้ก็ยังไม่มีความมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นการพูดจกกัน ไม่มีการสรุปเป็นข้อมูลที่เห็นในรูปแบบธรรมได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตอนที่ 3: ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการจัดการความรู้การผลิตข้าวของเกษตรกร ตำบลเหมือแก้ว
อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

3.1 ปัญหาด้านการจัดการความรู้เรื่องการผลิตข้าวของเกษตรกร ตำบลเหมือแก้ว อำเภอแมริม
จังหวัดเชียงใหม่

เกษตรกรมีการยอมรับที่ต่างกันในการปรับใช้วิธีการใหม่ๆ ในการผลิตข้าว การจัดการความรู้ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์และทำให้ได้ผลผลิตที่มากขึ้น โดยปัญหาที่พบในการจัดการความรู้เรื่องการผลิตข้าวของเกษตรกรจะพบปัญหาใน 2 ด้านดังนี้

3.1.2) ปัญหาด้านการแสวงหาความรู้

ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวทั้งหมดต้องการได้รับการฝึกอบรมคิดเป็นร้อยละ 100 เนื่องจากความต้องการการผลิตข้าวของเกษตรกรมีมาก และในปัจจุบันนี้มีทั้งโรคและแมลงต่างๆ มากมาย ทำให้เกษตรกรสนใจที่จะเข้ารับการฝึกอบรมการปลูกข้าวมากขึ้น โดยเรื่องที่เกษตรกรอยากให้มีการจัดฝึกอบรมได้แก่ การปลูกข้าว การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต การเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เพื่อเพาะปลูกในฤดูกาลหน้า การจัดการเกี่ยวกับโรคและแมลงศัตรูพืช ถึงแม้ว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวจะมีประสบการณ์จากอดีตก็ตาม แต่ในปัจจุบันนี้มีปัญหาและอุปสรรคที่เยอะขึ้นจึงจำเป็นที่เกษตรกรมีความต้องการได้รับการฝึกอบรมมากขึ้น แต่ขณะนี้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปลูกข้าวคิดเป็นร้อยละ 64.18 และเคยเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปลูกข้าวเพียงร้อยละ 35.82 สาเหตุที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวไม่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปลูกข้าว นั้นเนื่องจากการอบรมแต่ละครั้งจะมีการกำหนดจำนวนเกษตรกรที่จะเข้ารับการฝึกอบรมมีจำนวนน้อยและจำกัด ส่วนเกษตรกรที่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปลูกข้าว นั้นได้มีการได้ข่าวสารในการอบรมจากครั้งก่อนและได้ลงชื่ออบรมเป็นลำดับต้นๆ หรือสนิทสนมกับผู้ที่นำข่าวสารเรื่องการอบรมเข้ามาสู่ชุมชน ทำให้เกษตรกรที่ยังไม่เคยอบรมไม่มีโอกาสในการแสวงหาความรู้ในการฝึกอบรม (ตารางที่ 4.17)

ตารางที่ 4.17 การเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปลูกข้าว n= 134

การฝึกอบรม	เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เคย	48	35.82
ไม่เคย	86	64.18
รวม	134	100.0

3.1.2) ปัญหาด้านการแลกเปลี่ยนความรู้

เกษตรกรนั้นมีกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้พูดคุยกันในชุมชนหลังเลิกงาน แต่เกษตรกรยังไม่ทราบแน่ชัดหรือเห็นข้อมูลที่แท้จริงว่าเกษตรกรคนไหนที่ได้ผลผลิตสูงและคนไหนที่ได้ผลผลิตต่ำหรือบางที่การสนทนากันอาจจะไม่มีประสิทธิภาพหรือมีข้อมูลมายืนยันได้ และอีกทั้งเกษตรกรยังไม่เห็นภาพการปฏิบัติจริงจากชุมชนต่างๆหรือภายนอกพื้นที่ตำบลเหมืองแก้วเพื่อที่จะนำมาเปรียบเทียบก่อนการปฏิบัติจริงได้

3.2 ข้อเสนอแนะเรื่องการจัดการความรู้ การผลิตข้าว ของเกษตรกร ตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ข้อเสนอแนะในการจัดการความรู้เรื่องการผลิตข้าวมีข้อเสนอแนะ 2 ข้อดังนี้

3.2.1) ข้อเสนอแนะด้านการแสวงหาความรู้

เกษตรกรมีข้อเสนอแนะให้สำนักงานเกษตรอำเภอแมริมจัดการฝึกอบรมเรื่องการผลิตข้าวในระดับชุมชนหรือตำบลเพื่อจะได้ให้มีจำนวนเกษตรกรที่อบรมมีปริมาณตามความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ และให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรตำบลเหมืองแก้ว นักวิชาการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองแก้วลงพื้นที่ให้ความรู้มากขึ้นกว่านี้เพื่อที่จะได้ให้ความรู้กับเกษตรกร

3.2.4) ข้อเสนอแนะด้านการแลกเปลี่ยนความรู้

เกษตรกรมีข้อเสนอแนะให้นักวิชาการส่งเสริมทางการเกษตรตำบลเหมืองแก้วจัดเวทีชุมชนในการแลกเปลี่ยนและให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวแก่เกษตรกรและให้องค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองแก้วจัดกิจกรรมศึกษาดูงานแปลงนาสาธิตของต่างชุมชนหรือต่างตำบลเพื่อที่จะได้มีแนวทางในการจัดการความรู้เรื่องการผลิตข้าวเพิ่มขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved